

LA LLENGUA CATALANA AVUI A L'ALGUER

La meua breu exposició tractarà els tres aspectes que centren aquest debat en relació amb l'estat de la llengua catalana a l'Alguer: la situació sociolingüística, el marc legal i l'impuls a la llengua els darrers anys.

1. Pel que fa a la realitat sociolingüística, cal advertir que no hi ha dades recents sobre l'ús i el coneixement del català de l'Alguer i les que disposem es basen en enquestes parcials, especialment relatives a l'àmbit escolar (Grossmann 1983; Chessa 1994; Piga 1994). Tant aquests treballs com la mateixa percepció de la realitat evidencien:

a) una forta recessió de la transmissió intergeneracional de l'alguerès, que únicament una urgent enquesta pot xifrar;

b) un accelerat empobriment intern de la llengua, no tant per l'efecte de la sardització històrica —d'origen consecutiu, pels canvis demogràfics causats per les epidèmies de pesta del 1582 i 1652— sinó més aviat pel procés d'italianització moderna, que ha comportat una subordinació estructural a l'italià, especialment sintàctica i lèxica.

Aquests dos aspectes són complementats, des d'un punt de vista psicolingüístic, per les representacions mentals negatives que els individus d'aquesta comunitat lingüística associen a l'alguerès, tant per part dels parlants efectius —majoritàriament primeres i segones generacions— com per part dels parlants potencials —les terceres generacions, joves i minyons. Els primers, perquè en un moment determinat —sobretot en els darrers 30-40 anys—, han deixat de veure

la necessitat de la transmissió familiar de la llengua, conscients o no de la seva manca d'utilitat social, amb el temor que podia resultar perjudicial per a la formació i l'educació dels fills, per l'assumpció dels prejudicis socioculturals de l'escola italiana. Els segons, perquè l'alguerès, si bé llengua present en l'àmbit familiar d'alguns, no és la llengua de les relacions intrageneracionals ni del món laboral; de fet, els joves empren socialment l'alguerès per a les *battute* o *boutades* i les *flastomies* (Piga 1994).

Les macrocauses d'aquesta situació poden sintetitzar-se en quatre:

a) els canvis demogràfics dels darrers 60 anys, que han vist triplificar-se la població de l'Alguer, sobre la base d'immigracions endògenes —insulars— i exògenes —continentals (no es tracta només de la mera penetració de noves llengües —especialment varietats sardes i itàliques—, sinó també dels processos de selecció de la llengua de comunicació en matrimonis mixtos);

b) l'alfabetització i l'escolarització obligatòria del període de postguerra, que ha accentuat la identificació social —i política— de *dialetti* de l'italià i altres llengües minoritàries o minoritzades presents a Itàlia en favor de l'estandardització;

c) la generalització dels mitjans de comunicació audiovisuals, que també han contribuït a la difusió de l'estàndard italià (recordem que avui a l'Alguer no hi ha ni ràdio ni televisió locals que emetin en alguerès);

d) els condicionaments economicosocials, com la precarietat del món laboral i l'escassetat de possibilitats d'ascens social a Sardenya, que han afavorit la dispersió de la població autòctona cap al continent, de manera més alarmant en els joves.

2. En relació amb el marc legal, cal partir de la base que el català de l'Alguer depèn de la situació del sard, territorialment més important, encara que comparteixin bona part dels problemes sociolingüístics a què feiem referència. Si bé se'n reconeix l'existència, el català de l'Alguer encara avui no disposa d'un reconeixement oficial efectiu que en possibiliti la recuperació. Els darrers anys han estat prou il·lustratius de la precarietat del marc legal en matèria lingüística i dels vergonyosos obstacles que s'hi interposen:

a) s'ha obstaculitzat contínuament la tan anhelada llei estatal de minories lingüístiques a Itàlia (totes les vegades que ha pogut entrar a tràmit parlamentari, les crisis polítiques dels diversos governs l'han frenada), que hauria de desplegar i definir l'article 6 de la constitució;

b) ha fracassat el primer projecte de llei regional «Tutela e valorizzazione della lingua e della cultura della Sardegna» —derivat de l'article 5 de l'estatut sard—, del 1993, que reconeixia explícitament el català de l'Alguer i contemplava implícitament l'adopció del criteri de territorialitat per a la seva recuperació lingüística (s'hi van succeir tres interposicions del govern central i el dictamen de la cort constitucional, que el juliol de 1994 declarava inconstitucionals els articles relatius a l'ensenyament [Bosch 1994]). D'ençà d'aleshores, calgué esperar fins al març de 1995 per veure un nou projecte de llei regional, malauradament encara avui encallat a les portes del parlament sard,¹ pel desinterès de la comunitat política i intel·lectual, més preocupada per les possibilitats de projecció continental i per l'estèril discussió sobre l'estàndard sard, sense obviar el desinterès —i els tics d'autoodi— de la societat sarda en general.

A favor només hi ha l'aprovació l'abril de 1992 de l'Estatut Municipal de l'Alguer, l'article 9 del qual, «Tutela della lingua e della cultura di Alghero», atribueix una mínima capacitat d'actuació en matèria de política lingüística a l'ens municipal, sobretot en qüestions administratives, de toponímia local i d'impuls de l'ús social de la llengua.

3. No crec que es pugui parlar encara de política lingüística a l'Alguer, entre altres coses perquè en la defensa i la reivindicació lingüístiques no hi ha la unitat que caldria, ni a títol polític ni sociocultural. Tanmateix, als darrers anys, especialment d'ençà del 1993, hi ha hagut un impuls a la llengua de l'Alguer —al marge de les activi-

1. Amb data d'11 de setembre de 1997, el *Consiglio Regionale della Sardegna* ha aprovat finalment la nova llei regional «Promozione e valorizzazione della cultura e della lingua della Sardegna», ratificada pel govern de l'Estat el 15 d'octubre de 1997 i que entrarà en vigor a partir de l'1 de gener de 1998. La llei reconeix oficialment la llengua catalana de l'Alguer.

tats docents habituals de les associacions culturals locals, com ara l'*Escola de Algerès* Pasqual Scanu—, que ha tingut com a epicentre l'àmbit institucional i l'escolar.

D'una banda, relacionat amb el que disposa l'Estatut Municipal, el nou consistori municipal —governat per una coalició de forces d'esquerra i un *síndic* expresident d'una de les associacions culturals de la ciutat, l'Obra Cultural— ha començat a desplegar —sense gaire consens— una incipient política lingüística (Sechi 1995), encaminada sobretot a prestigiar institucionalment i pública la llengua de l'Alguer, que s'ha traduït en l'organització de cursos de català des del curs 1994-1995, la retolació bilingüe català/italià dels carrers de la ciutat vella, l'ús de cartells d'actes culturals en català i, com a projecte a curt termini, l'elaboració d'una enquesta sociolingüística sobre l'ús i el coneixement de la llengua, que haurà de determinar amb exactitud la situació a què fèiem referència en el primer punt.

D'altra banda, pel que fa a l'ensenyament, a través de la institució a l'Alguer a la fi del 1993 del Centre de Recursos Pedagògics «Maria Montessori» —extensió universitària del departament de llengua i literatura catalanes de la Universitat de Sàsser, amb el suport d'Òmnium Cultural—, s'ha aconseguit que el *Provveditorato agli Studi* de Sàsser, la inspecció provincial d'ensenyament dependent del *Ministero della Pubblica Istruzione*, autoritzés oficialment la introducció d'activitats docents en català dins l'horari escolar, prèvia petició de les escoles que ho volguessin. El Centre està treballant bàsicament en dos fronts inèdits: la publicació periòdica de material didàctic adaptat al català de l'Alguer i la formació permanent de professorat per a l'ensenyament de la llengua (Bosch 1995; 1997). Passats tres anys d'activitat (1993-1995), els resultats a l'escola elemental (o EE) i mitjana (o EM) ja s'han fet notar: el 13,5% (EE) i el 24,5% (EM) fan classes d'alguerès, el 39,5% (EE) i el 27% (EM) treballen la llengua a partir de les cançons en alguerès. Tanmateix, l'activitat docent en alguerès no s'hi caracteritza per una periodicitat regular, ja que un 42,5% (EE) i un 36,5% (EM) dels escolars reben ocasionalment algun tipus d'ensenyament en alguerès; només un 14% de l'EE i un 21,5% de l'EM hi dediquen 1 o 2 hores per setmana, i un 3% (EE i EM), 3 o més hores setmanals.

Aquesta és, doncs, la situació de la llengua catalana a l'Alguer, avui.

ANDREU BOSCH I RODOREDA
(Universit  degli Studi di Sassari,
Centre de Recursos Pedagògics «Maria Montessori»)

REFERENCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Andreu BOSCH I RODOREDA, «El català de l'Alguer davant del nou marc legal», *Avui* (25/8/1994), p. 15; id., «L'altra cara de la normalització ling stica a l'Alguer: l'escola», *Llengua i  s*, 4 (1995), p g. 4-8; id., «El català de l'Alguer, el nou marc legal i l'escola», *Revista de llengua i dret* (1997), en premsa. Enrico CHessa, «L'Alguer i els països de llengua catalana. Propostes per a una planificació conjunta», *Revista de llengua i dret*, 22 (1994), p g. 119-134. Maria GROSSMANN, *Com es parla a l'Alguer? Enquesta socioling stica a la població escolar* (Barcelona: 1983). Giuseppe PIGA, *Il bilinguismo in Alghero: una ricerca psicolinguistica*, tesi de llicenciatura (Sàsser: 1994). Carles SECHI, «La normalització ling stica a l'Alguer», *Llengua i  s*, 2 (1995), p g. 13-14.

